

FAKTABLAD
2017

DEKLARATION FÖR SMÅBRUKARES RÄTTIGHETER ETT SÄRSKILT SKYDD ÄR NÖDVÄNDIGT

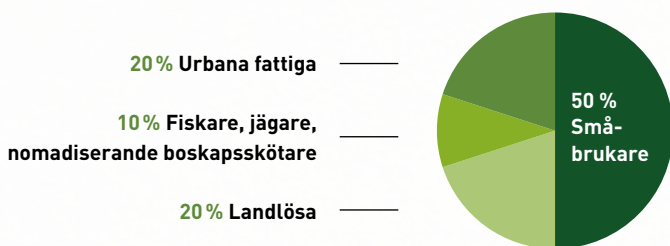
Småbrukare och andra som arbetar på landsbygden utgör majoriteten av de människor i världen som lider av hunger och undernäring. Dessa människor har utstått politisk och ekonomisk diskriminering i decennier. Mot bakgrund av detta har FN:s råd för mänskliga rättigheter (UNHRC) genomfört ett flertal studier som visar att behovet av ett internationellt skyddsinstrument är av yttersta vikt. Till följd av detta upprättades en arbetsgrupp med uppgiften att formulera ett utkast till en deklARATION om rättigheter för småbrukare och andra som arbetar på landsbygden. Det första utkastet blev färdigt tidigt under 2015 efter två förhandlingsrundor. Den aktuella utmaningen är att sätta press på stater att aktivt engagera sig i processen så att en ambitiös deklARATION kan antas. Då medlemsstater i EU har visat en motvilja mot att anta deklARATIONEN och att upprätta särskilda rättigheter för småbrukare, har vi i Europa ett särskilt ansvar.

BAKGRUND: RURALA OMRÅDEN OCH KVINNOR DRABBAS VÄRST AV HUNGER

Enligt FN utgör småbrukare och andra som arbetar på landsbygden två tredjedelar av de människor i världen som är drabbade av extrem fattigdom och 80 procent av de som lider av hunger.

Dessa människor är direkt beroende av jordbruk och naturresurser för sin överlevnad. De är småbrukare, jordbruksarbetare, landlösa, fiskare, nomadiserande boskapsskötare och skogssamhällen. Bland dessa är kvinnor och barn värst drabbade av diskriminering. Kvinnor och flickor utgör också 60 procent av de människor som lider av kronisk hunger världen över.

Med avstamp i detta utsåg UNHRC en expertkommitté (rådgivande kommitté) för att vidare analysera diskriminering i rätten till mat-kontext. Kommittén formulerade utkastet till en rapport med avsikten att stärka rättigheterna för småbrukare och andra som arbetar på landsbygden.

Rapporten kunde identifiera följande källor till diskriminering som drabbar småbrukare:

1. Expropriering av mark, tvångsvräkningar och tvångsförflyttningar (landgrabbing).
2. Könsdiskriminering.
3. Avsaknad av agrara reformer och riktlinjer för landsbygdsutveckling, inklusive brist på bevattningssystem och fröer.
4. Avsaknad av minimilöner och socialt skydd.
5. Förtryck och kriminalisering av rörelser som arbetar för att skydda rättigheterna för människor som arbetar på landsbygden.

Globaliseringens roll och liberaliseringen av handeln med jordbruksprodukter, som båda främjar storskaliga lantbruksföretag på bekostnad av småskaliga bönder och småbrukare, måste också understrykas. Ett litet antal multinationella företag kontrollerar en stor del av handeln med jordbruksråvaror samt dikterar marknadspriserna. Enbart de största industriella lantbruksföretagen kan överleva i denna mycket konkurrensutsatta kontext. Låga priser har i sin tur förödande effekter på löner och social trygghet för jordbruksarbetare.

Vidare är småskaliga lantbrukare i det globala syd fortsatt utsatta för orättvis konkurrens. Trots reformer inom internationell handel för att begränsa exportsubventioner drar lantbrukare i rika länder fortfarande stor nytta av direkta utbetalningar för sin produktion. Det resulterande överskottet blir vanligtvis sedan exporterat eller "dumpat" i andra länder. Detta är fallet för exempelvis den massiva europeiska exporten av överskott av fryst kyckling och mjölk som nu översvämmar afrikanska marknader och tillintetgör småskaliga lokala producenter. Sådana konsekvenser av global handel med jordbruksprodukter som drabbar småbrukares rättigheter har betonats i ett flertal rapporter från FN:s särskilda rapportör om rätten till mat. Global handel med jordbruksprodukter drabbar också i ökande omfattning småskaliga europeiska lantbrukare som inte längre kan upprätthålla en rimlig försörjning, vilket kan påvisas med den pågående mejerikrisen som inleddes 2009.

Småskaliga lantbrukare är också de mest sårbara för konsekvenserna av klimatförändringar och kan tvingas överge sina marker. Många hamnar i urbana slumområden eller ger sig ut på riskfyllda resor för att bli migranter i rika länder.

Sammanfattningsvis möter småbrukare, landlösa, jordbruksarbetare och andra grupper på landsbygden omfattande politisk diskriminering. Deras rättigheter och intressen blir ofta avvisade och offrade för den ekonomiska utvecklingens skull.

BEFINTLIGA JURIDISKA VERKTYG ÄR OTILLRÄCKLIGA

Trots förekomsten av ett flertal universella internationella verktyg för beskyddandet av civila, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter fortsätter diskrimineringen mot småbrukare och människor som arbetar på landsbygden. Den världsomspännande jakten på mark och andra naturresurser tycks enbart förvärra situationen. UNHRC erkänner att befintliga instrument för mänskliga rättigheter är otillräckliga. De menar att utarbetandet av speciella verktyg för internationella rättigheter gällande detta är av yttersta vikt för att komma åt den särskilda situationen för småbrukare och andra som arbetar på landsbygden

VIA CAMPESINA-TEXT SOM GRUND FÖR FN-DEKLARATION

Den 27 september 2012 antog så UNHRC officiellt en resolution för en mellanstatlig arbetsgrupp med mandat för förhandling, genomförande och framläggande av ett utkast av en FN-deklaration om rättigheter för småbrukare och andra som arbetar på landsbygden. Arbetet inom denna mellanstatliga

grupp är baserad på en deklARATION av La Via Campesina, världens största småbrukarorganisation, som i sin tur baseras på omfattande samråd med dess medlemsorganisationer.

FÖRHANDLINGSPROCESSEN MOT EN DEKLARATION

Efter att FN gett arbetsgruppen mandat valdes Bolivias ambassadör i FN, Angelica Navarro, till ordförande för förhandlingarna. Arbetsgruppens första möte i juli 2013 var en stor framgång. Arbetsgruppen fick fortsatt mandat och träffades för ett andra möte i februari 2015 för att diskutera ett första utkast av deklARATIONEN. Samtliga involverade aktörer, stater, bondeorganisationer, civilsamhälle och internationella experter deltog i förhandlingarna. Processen fortsatte med en tredje förhandlingsrunda i maj 2016 och nu kommer en fjärde session äga rum under maj 2017.

En färdigställd deklARATION skulle innebära ett stort steg för förverkligandet av rätten till mat och matsuveränitet. Men själva utkastet i sig ger ett flertal möjligheter att åter ge tyngd till flera redan existerande mänskliga rättigheter och de specifika förutsättningar som råder för denna grupp. Utkastet av deklARATIONEN innehåller dessutom ett flertal nya rättigheter som tidigare inte varit erkända på internationell nivå. Rättigheter som är essentiella för att bönder och andra som arbetar på landsbygden ska kunna leva värdiga liv. Dessa inkluderar:

- Artikel 1: Definitionen av småbrukare och andra som arbetar på landsbygden.
- Artikel 2: Staters skyldigheter
- Artikel 3: Rätt till likabehandling och icke-diskriminering
- Artikel 4: Kvinnliga småböndersrättigheter och rättigheter för andra kvinnor som arbetar på landsbygden
- Artikel 5: Rätten till naturresurser, rätten till utveckling
- Artikel 6: Individens rätt till liv, frihet och säkerhet
- Artikel 7: Rörelsefrihet
- Artikel 8: Rätten till åsiktsfrihet och yttrandefrihet
- Artikel 9: Rätten att organisera sig och sammankomstsfrihet
- Artikel 10: Rätt att delta och representation
- Artikel 11: Rätt att få ta del av information i relation till produktion, marknadsföring och produktion
- Artikel 12: Rätt till ett effektivt rättsmedel
- Artikel 13: Rätt till arbete
- Artikel 14: Rätt till en trygg, säker och hälsosam arbetsmiljö
- Artikel 15: Rätten till mat och matsuveränitet
- Artikel 16: Rätt till anständig och tillräcklig inkomst och försörjning
- Artikel 17: Rätten till mark och andra naturresurser

Artikel 18: Rätten till en säker, ren och hälsosam miljö

Artikel 19: Rätten till fröer

Artikel 20: Rätt till biologisk mångfald

Artikel 21: Rätten till vatten och sanitet

Artikel 22: Rätt till social trygghet

Artikel 23: Rätt till hälsa

Artikel 24: Rätt till boende

Artikel 25: Rätt till utbildning och vidareutbildning

Artikel 26: Kulturella rättigheter och traditionell kunskap

Artikel 27: Förenta Nationernas och andra internationella organisationers ansvar

I utkastet till deklARATIONEN har särskilt fokus vigts åt landsbygdens kvinnors rättigheter.

DEKLARATIONEN OMTVISTAD I RIKA LÄNDER

Dock håller denna lovande arbetsprocess av framtagandet av deklARATIONEN på att undermineras till följd av motstånd från rika länder, i synnerhet EU-regeringar och USA. Samtliga EU-länder inom UNHRC motsatte sig 2012 års resolution som ledde till upprättandet av den mellanstatliga arbetsgruppen. Senare valde de att avstå från (snarare än att motsätta sig) omröstningen gällande omfattningen av arbetsgruppens mandat, vilket ger hopp för fortsatt positiv utveckling. I korthet är det hög tid för att sätta ökad press på EUs länder för att de konstruktivt ska engagera sig i förhandlingarna. Misslyckas detta kan det äventyra hela processen eller leda till ett kraftigt urholkande av den slutgiltiga deklARATIONEN.

Enligt Oliver De Schutter, tidigare FN:s särskilda rapportör för rätten till mat, finns det fyra huvudsakliga skäl till att anta ett nytt internationellt instrument som täcker rättigheter för småbrukare och andra som arbetar på landsbygden.

1. Internationell lag kräver det.
2. Det kommer att bidra till kampen mot hunger.
3. Det är ett av de bästa sätten att garantera att de småskaliga lantbruk som människor baserar sitt uppehälle på inte ersätts av industriella lantbruk.
4. Det kommer att öka tillgängligheten till produktionsmedel på landsbygden.

De Schutter underströk också det faktum att antagandet av en deklARATION om rättigheter för småbru-

kare och andra som arbetar på landsbygden skulle öka synligheten av andra rättigheter som redan erkänns inom internationell lag, samt främja nya rättigheter. Såsom rätten till mark, rätten till fröer, och rätten till kompensation för förluster som orsakats av subventioner till lantbrukare i andra länder.

SVAR PÅ KRITIK AV DEKLARATIONEN

Kritik: En specifik deklaration för småbrukare skulle gå emot principen om universella mänskliga rättigheter. Vidare existerar redan rättsliga verktyg för mänskliga rättigheter och direktiv om rätten till mat samt kontroll över mark. Därför behövs inte nya verktyg.

Svar: Specifikt skydd för diskriminerade grupper är nödvändigt och står inte i motsättning till principen om universella mänskliga rättigheter.

Utkastet till deklarationen syftar till att understödja tolkningen av implementeringen av de mänskliga rättigheter med betoning på levnadsförhållanden för småbrukare och andra människor som arbetar på landsbygden. Studier från UNHRC har visat att befintliga juridiska instrument är otillräckliga för att skydda de specifika rättigheterna hos dessa grupper. Tidigare har dylika specifika skyddsinstrument ansetts nödvändiga och antagits för andra marginaliserade grupper, såsom kvinnor och urfolk.

Kritik: Utkastet till deklarationen formulerar nya rättigheter som inte är erkända under internationell lagstiftning, såsom rätten till mark, rätten till naturresurser, rätten till fröer och rätten till produktionsmedel.

Svar: Deklarationen skapar inte nya mänskliga rättigheter utan innesluter rättigheter som länge diskuterats inom internationell lag. Redan 1999 konstaterade kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter att förverkligandet av rätten till mat krävde, för vissa grupper, förmågan att livnära sig själva direkt från produktiv mark eller andra naturresurser. Tillgång till produktiva resurser såsom mark, fröer och produktionsmedel var därför redan då ansett som en förutsättning för förverkligandet av rätten till mat för småbrukare. Vidare var rätten till mark uttryckligen innesluten i 2007 års deklaration om urfolkens rättigheter. Därför innesluter deklarationen rättigheter som redan trätt fram under internationell lagstiftning, och internationell lag är inte tänkt att skrivas i sten utan ska utvecklas och införliva de nya utmaningar som möter marginaliserade grupper.

Kritik: Deklarationsprocessen initierades av vänstervridna stater och kommer att användas för politiska syften.

Svar: Politiska hänsynstaganden får inte komma i vägen för diskussioner relaterade till mänskliga rättigheter.

Det är ett standardförfarande inom FN att processer initieras på förfrågan av stater. Dessutom baseras utkastet till deklarationen på ett flertal fristående studier som genomförts av experter inom FN. Att vägra rätta sig efter UNHRC:s rekommendationer skulle EU-medlemsstater, som framhåller respekten för mänskliga rättigheter som en av sina grundläggande principer, skicka ett betydande politiskt budskap med allvarliga konsekvenser.

Hands on the land for food sovereignty
Författare: Florence Kroff och Manuel Eggen
Svensk översättning: Moa Lindholm

Denna publikation producerades av FIAN-ECVC-TNI-FDCL-Za-Zemiata för kampanjen Hands on the land for food sovereignty

Hands on the land for food sovereignty är en gemensam kampanj som innefattar 16 partnerorganisationer, däribland småbrukarrörelser, sociala rörelser, ickestatliga utvecklings- och miljöorganisationer, människorättsorganisationer och efterforskningsaktivister.

Vårt mål är att öka medvetenheten om frågor relaterade till användningen och styrningen av mark, vatten och andra naturresurser, och de relaterade effekterna på förverkligandet av rätten till mat och matsuveränitet.

Denna publikation har producerats med stöd från EU. Ansvar för innehållet i denna publikation står kampanjen 'Hands on the land for food sovereignty' för och avspeglar på inget vis EU:s åsikter.